

Handbuch der Quellen und Literatur der neueren europäischen Privatrechtsgeschichte. Erster Band: Mittelalter (1100–1500). Die gelehrten Rechte und die Gesetzgebung. Veröffentlichungen des Max-Planck-Institutes für europäische Rechtsgeschichte. Herausgegeben von *Helmut Coing*. C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, 1973. 911 s.

Det foreliggende værk er første bind af en bibliografi i tre bind, der søger at give en oversigt over og en videnskabelig indføring i det kildemateriale, der står til rådighed for den retshistoriske disciplin, der på tysk kaldes »Privatrechtsgeschichte der Neuzeit«, og som beskæftiger sig med privatrettens historie siden romerrettsstudiets genoptagelse i Bologna i det 12. århundrede. Hermed er også givet den udvikling, som værket søger at kortlægge, nemlig romerrettens udbredelse i Europa som genstand for det videnskabelige retsstudium. Grundtanken er, at privatretsudviklingen i de enkelte europæiske lande ikke er isolerede retlige fænomener, men kun kan forstås som et mere eller mindre gensidigt påvirkningsfænomen. Ideen og initiativet til værket skyldes professor Helmut Coing, der er leder af Max-Planck-Institut für europäische Rechtsgeschichte i Frankfurt, hvis højt kvalificerede stab står for udarbejdelsen af de enkelte afsnit. Det foreliggende bind falder i fire dele. Først behandles i en række særdeles instruktive afsnit retsvidenskaben, herunder juristuddannelsen ved de middelalderlige universiteter, samt glossatorernes og kommentatortidens romerrettslitteratur og kanonistikken. Derefter følger en gennemgang af de retsskabende institutioner i de enkelte europæiske lande, lovgivningen, herunder kanonisk ret og handelsretten, og endelig kort domssamlinger. Sigtet er først og fremmest at dokumentere kildematerialet og den vigtigste sekundærlitteratur. Derudover giver de sammenfattende indledninger imidlertid en oversigt over middelalderens ret, der, især hvad angår afsnittet om lovgivningen, anlægger en ny synsvinkel for betragtningen af den statslige lovgivningsmagt i middelalderen.

Det kan ikke undgås, at et værk, der søger at give en oversigt over middelalderlige retskilder i hele Europa, må lægge hovedvægten på de ledende central-europæiske stater. På et givet tidspunkt kan de oplysninger, der meddeles om randområderne imidlertid blive for ufuldstændige. En række afsnit om særudviklingen i Danmark er et eksempel herpå. Således sættes Københavns Universitets grundlæggelse til året 1478, mens vi her normalt betragter Universitetet som grundlagt i 1479, og det er uheldigt, at Poul Johannes Jørgensens grundlæggende afhandling om retsstudiet i Danmark (Festskrift i Anledning af 200-året for Indførelse af juridisk Eksamen 1936) ikke er taget i betragtning. Undertiden fører sprogvanskeligheder og manglende fortrolighed med dansk historisk og retshistorisk litteratur til anførelsen af forladte eller omtvistede teorier og data, uden at nyere litteratur er omtalt, f. eks. omtales s. 308 endnu Kolderup-Rosenvinges retshistorie som hovedkilde til viden om skånsk lov og Anders Sunesens parafrase med udeladelse af Poul Johannes Jørgensens Dansk Retshistorie. I afsnittet om statsinstitutionerne er det en misforståelse, at valgskikken ændredes efter Valdemar Atterdags død, ændringerne skyldtes alene mangelen på direkte mandlige efterkommere. S. 458 er stænderforsamlingerne, der eksisterede som institution siden 1468, glemt, og litteraturhenvisningerne er s. 504 mangelfulde, således er Dahlerups bog om sysselprovstiet og Skyum-Nielsens om kirkekampen ikke medtaget. S. 769 må det betragtes som udslag af en

forældet teori at betragte frygten for kejserretten som baggrund for Jyske Lovs givelse. Denne opfattelse er forlængst forladt i dansk retshistorie, hvor det erkendes, at vi intet ved om årsagen til Jyske Lovs givelse.

Disse bemærkninger vedrørende de danske afsnit af værket, der kunne suppleres med flere eksempler, har ikke almen gyldighed for værket som sådant. Gennem hele sit anlæg og sine tusinder af henvisninger er der for både historikere og retshistorikere tale om et helt uvurderligt hjælpemiddel ved udforskningen af middelalderens retshistorie, der samtidig kan få afgørende indflydelse på fremtidens forskning ved at vise, hvor der især er huller i vor viden. De muligheder for sammenligning med parallelle fænomener i andre europæiske lande, som værket anviser, vil også kunne vise sig frugtbare for kommende dansk retshistorisk forskning.

Ditlev Tamm

Bertie Wilkinson: The Creation of Medieval Parliaments. John Wiley and Sons, New York, 1972. I serien Major issues in History, ed. C. Warren Hollister. xiii + 113 s. £ 3.10 (cloth) / £ 1.80 (paper).

Det erklærede formål med denne antologi – som med hele den serie, hvori den er udkommet – er at tilvejebringe et grundlag for den problemorienterede afsluttende del af amerikanske historiestudenters *reading program*. Problemorienteringen tilgodeses ved, at der under overskrifterne »The Early Feudal Assemblies«, »The Transition from Feudal Counsel to Parliamentary Consent«, »The Creation of Parliament in the Thirteenth Century« og »The Beginnings of Representation« fremlægges en række »documents«, d.v.s. tilskårne uddrag af den moderne forsknings synspunkter samt mere eller mindre samtidige vidnesbyrd i en skønsm blanding – alle i oversættelse til moderne engelsk. Hvert afsnit indledes med en omfattende kommentar, hvori professor Wilkinson fremlægger sine egne synspunkter og søger at øve ret og skel mellem de stridende synspunkter, der bringes i de efterfølgende »documents«.

Bogen lægger op til et komparativt studium af de europæiske parlamenter, hvilket i sig selv er et fascinerende tema. Som følge af den voldsomme forskningsmæssige aktivitet på feltet i den sidste snes år er det imidlertid et emne, der har afkastet formidable mængder litteratur samtidig med, at forskningssituationen synes mere uafklaret end nogensinde. Det er derfor berettiget at sætte spørgsmålstegn ved temaets egnethed som problem i et *reading program* i den foreliggende brede form.

Det turde vel næsten være overflødig at bemærke, at bogen indeholder en mængde inspirerende synspunkter, og at man føler sig på sikker grund i selskab med en så kyndig forfatningshistoriker som professor Wilkinson, hvis standpunkter altid er klare og velargumenterede, prægede som de er af den ny-stubbsianske retning inden for angelsaksisk forfatningshistorisk tradition, som han tilhører.

Bogen er værd at beskæftige sig med alene på grund af professor Wilkinsons kommentarer; men når det gælder dens egnethed som undervisningsmiddel, må man nok som dansk universitetslærer forholde sig skeptisk overfor anvendelig-